

UDK 811.163.42'373.46

81'373.46

Pregledni znanstveni članak

Rukopis primljen 28. XI. 2008.

Prihvaćen za tisak 29. IX. 2009.

Branka Drljača Margić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Trg Ivana Klobučarića 1, Rijeka

bdrljaca@ffri.hr

LATENTNO POSUĐIVANJE U HRVATSKOME I DRUGIM JEZICIMA – POSLJEDICE I OTPORI

Iako se prevedenicama aktiviraju vlastite izražajne mogućnosti jezika, one su također predmet purističkih reakcija. Cilj je rada analizirati latentni utjecaj engleskoga jezika na različite jezične razine kao pojavu koja je prisutna u hrvatskome i u drugim europskim jezicima. Primjeri pokazuju da se radi o rasprostranjenoj pojavi koja proizlazi iz doslovnoga i nemarnoga prijevođa, nepoznavanja norme vlastitoga jezika i pomodnoga slijeda engleske jezične norme.

1. Uvod

1.1. Jedan od načina leksičkoga zadovoljavanja za pojmovne inovacije može biti evidentno i latentno posuđivanje iz stranih jezika (Turk 1998: 177). Evidentno je posuđivanje izravno prenošenje stranoga modela, koje dovodi do stvaranja posuđenica. Latentno je posuđivanje kalkiranje, tj. postupak kojim se novi sadržaj prima od drugih jezika, dok se izraz uzima iz inventara domaćih tvorbenih jedinica.

1.2. Posuđenice su često predmet purističkoga preispitivanja. One izazivaju otpor među jezičnim puristima jer znače pasivno preuzimanje stranoga izraza i ne potiču stvaralaštvo u jeziku primaocu.

1.3. Nastajanje je prevedenica, s druge strane, potaknuto purističkim razlozima. Ono je odraz aktivna odnosa prema stranojezičnom utjecaju jer se prevedenicama aktiviraju vlastite izražajne mogućnosti. Strani element, iako poticaj stvaranju prevedenice, nije vidljiv kao u posuđenicama. Strani je utjecaj prikriven iza vanjskoga oblika načinjenoga od domaćih tvorbenih jedinica.

1.4. Engleski je stoljećima bio u dodiru s ostalim jezicima, ali nikada prije nije tolikom intenzitetom utjecao na njih kao u posljednjih nekoliko desetljeća. Ne čudi stoga da je i hrvatski, kao i drugi jezici, podložan tom utjecaju, koji može biti evidentan i latentan i koji ne zahvaća samo leksičku razinu jezika kao najpodložniju stranom utjecaju.

1.5. Cilj je ovoga rada analizirati latentni utjecaj engleskoga jezika na različitim jezičnim razinama. Uz primjere iz hrvatskoga jezika analiziraju se i primjeri iz drugih europskih jezika za potrebe usporedbe te da bi se pokazala rasprostranjenost engleskoga jezičnog utjecaja.

Hrvatski su primjeri uzeti iz tiska, s televizije i interneta te iz svakodnevne komunikacije. Primjeri iz drugih europskih jezika uzeti su iz radova o utjecaju engleskoga jezika koji su objavljeni u zbornicima radova *English in Europe* (Görlach 2002) i *In and Out of English: For Better, for Worse?* (Anderman, Rogers 2005)¹.

2. Leksički i semantički latentni utjecaji

2.1. Prevedenice manje ili više vjerno preslikavaju strani tvorbeni model domaćim jedinicama i pritom prenose značenje predložka. Na leksičkoj i semantičkoj razini jezika primaoca tako nastaju doslovne prevedenice, djelomične prevedenice, poluprevedenice, formalno nezavisni neologizmi, frazeološke prevedenice i semantičke posuđenice².

2.1.1. Doslovne su prevedenice oblik prijenosa u kojemu se vjerno preslikava strani tvorbeni model. Hrv. *neboder* < engl. *skyscraper*, njem. *Froschmann* < engl. *frogman*, norv. *het/varm potet* < engl. *hot potato*, island. *lyklaborð* < engl. *keyboard*, franc. *mi-temps* < engl. *halftime*, grč. *iptamenos dhiskos* < engl. *flying saucer*, mađ. *agymosás* < engl. *brainwashing*, bug. *Zhelyazna zavesa* < engl. *Iron Curtain*, španj. *no alineado* < engl. *non-aligned* neki su primjeri doslovnoga prijevoda stranoga modela, po načelu član za član.

2.1.2. Prijevod može biti tvorbeno ili semantički neprecizan prijenos stranoga modela, što dovodi do nastajanja djelomičnih prevedenica u jeziku primaocu: hrv. *plave kute* < engl. *blue collars*, njem. *totes Rennen* < engl. *dead heat*, norv. *etterbarberingsvann* < engl. *after shave*, franc. *boîte de nuit* < engl. *night club*, grč. *uranoxystis* < engl. *skyscraper*, mađ. *túlmunka* < engl.

¹ Primjeri su preneseni izravno iz tih radova, pa su i transliterirani u skladu s pravilima u jeziku na kojemu su napisani.

² Podjela je preuzeta od V. Muhvić-Dimanovski (1992).

overtime, bug. *na samoobslužvane* < engl. *self-service*, rus. *baza datykh* < engl. *data base*, tal. *marchio di fabbrica* < engl. *trademark*, španj. *hombre hecho a sí mismo* < engl. *self-made man*.

2.1.3. Poluprevedenica je tip prevedenice u kojoj se jedan dio kalkira, i to najčešće doslovno, a drugi zadržava u neprevedenom obliku: hrv. *mali biznis* < engl. *small business*, niz. *praatshow* < engl. *talk show*, island. *bisnesskona* < engl. *business woman*, bug. *mozūchen trūst* < engl. *brain trust*.

2.1.4. Prijevod može biti slobodna parafraza originala, odnosno leksička inovacija koja ne oponaša strani predložak, ali je on poticaj za njezin nastanak: hrv. *industrija zabave* < engl. *show business*, njem. *oben ohne* < engl. *topless*, niz. *koppensneller* < engl. *head-hunter*, norv. *datamaskin* < engl. *computer*, franc. *stimulateur cardiaque* < engl. *pacemaker*, grč. *ghymnostithi* < engl. *topless*, mađ. *fekete doboz* < engl. *black box*, bug. *na svobodna praktika* < engl. *freelance*, rus. *krylataya raketa* < engl. *cruise missile*, tal. *autofinanziamento* < engl. *cash flow*, španj. *puenting* < engl. *bungee jumping*.

2.1.5. Frazeološka je prevedenica prijenos semantički i sintaktički nerušljanih skupova riječi. Neki su od primjera: hrv. *dati/dobiti zeleno svjetlo* < engl. *give/get the green light*, španj. *estar en el mismo barco* < engl. *be in the same boat*, norv. *gå i vasken* < engl. *go down the drain*, franc. *le temps est l'argent* < engl. *time is money*, njem. *sein Gesicht verlieren* < engl. *lose face*.

2.1.5.1. Poslovice se također mogu preslikati odgovarajućim domaćim elementima (Weinreich 1953/63: 93): *nema koristi plakati nad prolivenim mlijekom* < engl. *it's no use crying over spilled milk*, popuniti nečije cipele < engl. *fill somebody's shoes*, *rođen sa srebrnom žlicom u ustima* < engl. *born with a silver spoon in one's mouth*.

2.1.6. Semantičke posuđenice nastaju kada se domaćoj riječi ili ranije posuđenomu i prilagođenomu leksemu pridružuje novo, dodatno značenje. Tako je izrazu *mreža*, odnosno njegovim istovrijednicama u drugim europskim jezicima (njem. *Netz*, franc. *réseau*, tal. *rete*, španj. *red*, slov. *mreža*, šved. *nät*) pod utjecajem engleskoga jezika, odnosno engleskoga izraza *network* pridruženo novo, dodatno značenje '1. skupina međusobno povezanih radijskih ili televizijskih postaja, 2. skupina međusobno povezanih računala koja se mogu rabiti za slanje i podjelu informacija ili poruka'.

2.2. Neke su prevedenice nastale kao prijevodi izraza engleskoga podrijetla koji su već ušli u jezik primalac i tamo se počeli rabiti, što je dovelo do naporedne uporabe stranoga izraza i prevedenice (koja nakon nekoga vremena može dovesti do prevladavanja jednoga od izraza): hrv. *znanstvena fanta-*

stika i engl. *science fiction*, njem. *der Große Bruder* i engl. *Big Brother*, norv. *kroppssbygger* i engl. *bodybuilder*, franc. *en ligne* i engl. *on line*, grč. *polymesa* i engl. *multimedia*, mađ. *puha pornó* i engl. *soft porn*, bug. *svoboden stil* i engl. *freestyle*, rus. *pervyi klass* i engl. *first class*, tal. *rock duro* i engl. *hard rock*, španj. *éxito de ventas* i engl. *best-seller*.

2.3. Među prevedenicama na leksičkoj razini prevladavaju dvočlani izrazi jer oni u najvećemu broju slučajeva najbolje reproduciraju strani model. M. Mihaljević (1998: 114) smatra da suvremena znanost produbljuvanjem spoznaja i uočavanjem određenih razlika traži preciznije označavanje i da je posljedica toga izražavanje sintagmatskim nazivima.

3. Latentni utjecaji i purizam

3.1. Iako su uglavnom posuđenice problem s kojim se hvataju u koštac oni koji žele očuvati jezik što čišćim i koji ističu važnost prevedenica za razvoj, produktivnost, učinkovitost i izražajnost vlastitog jezika, prevedenice također mogu biti predmet purističkih reakcija. Putem prevedenica, naime, strani utjecaj prodire u jezik primalac puno dublje i intenzivnije te prouzročuje promjene na tvorbenome, sintaktičkome, frazeološkome i semantičkome planu (Thomas 1991: 70). G. Melchers i P. Shaw (2003: 190) slažu se s time kada ističu da najdublji učinak na pojedini jezik imaju gramatičke prevedenice, odnosno različite gramatičke konstrukcije koje nastaju pod utjecajem engleskoga jezika. Autori ističu da tendenciju gramatičkoga kalkiranja dodatno potiče prevoditeljska praksa u Europskoj uniji koja zahtijeva da svi pravni dokumenti, koji su gotovo u pravilu pisani na engleskome ili francuskome jeziku, na svim jezicima imaju iste rečenice u istome poretku. Prozni stil službenih dokumenata Europske unije, opisuju K. Moore i K. Varantola (2005: 142), temeljen je na strukturnoj jednakosti umjesto na prirodnoj i idiomatičnoj jezičnoj uporabi. Na engleskome se jeziku ta pojava naziva *translationese* – prijevod koji doslovno i vjerno prati originalni tekst ne poštujući pritom pravila jezika primaoca. M. Turk (2001: 267) ističe da prevedenice utječu na nastanak novih tvorbenih tipova, unatoč ograničenjima koja postoje u tradicionalnoj tvorbi. R. Smith (1997: 26) smatra alarmantnom prijetnju koja proizlazi iz utjecaja jednoga jezika na gramatiku (sintaksu, morfologiju) drugoga jezika. M. D. Picone (1996: 11) drži da je posuđivanje na sintaktičkoj razini razlog za brigu jer ono može značiti da je integritet jezika primaoca u opasnosti. Latentni utjecaj engleskoga jezika na druge jezike najčešće dovodi do „razvijanja paralelne norme“ (Prčić 2005: 78) koja proizlazi iz intenzivne izloženosti engleskomu jeziku i iz nedovoljna poznavanja norme svojega jezika.

3.2. Latentni utjecaj engleskoga na hrvatski i na druge europske jezike oprimjerit će se na razini pisanja, izgovora, sintakse, tvorbe, semantike i pragmatike.

3.2.1. Pisanje i izgovor

3.2.1.1. U višerječnim nazivima organizacija, institucija, obrta, događanja, televizijskih emisija, časopisa i dr. sve se riječi ponekad pišu velikim slovom iako to nije u skladu s hrvatskom pravopisnom normom: *Dvorana Mladosti Trsat*, *Međunarodni Nautički Sajam*, *Hrvatski Kulturni Dom* i sl. Može se pretpostaviti da je na takve postupke utjecala izloženost nazivima na engleskome jeziku i engleskoj normi. A. Gluhak (Večernji list, 15. 6. 1999., str. 36) upozorava na sve češću praksu pisanja dana u tjednu i mjeseci velikim slovom pod utjecajem engleske pravopisne norme. Istu tendenciju uočava W. Chłopicki (2005: 119) u poljskome jeziku. L. Hudeček i M. Mihaljević (2009: 120–121) ističu da je u hrvatskim tekstovima koji su nastali prevođenjem s engleskoga jezika često preslikan engleski pravopis. Evo nekoliko primjera: *Rakova obratnica*, *Kognitivni pristup* i *Bolonjski proces* umjesto *rakova obratnica*, *kognitivni pristup* i *bolonjski proces*.

F. Rodríguez González (2002: 130) bilježi istu pojavu u španjolskome jeziku gdje se utjecaj engleskoga posljednjih nekoliko desetljeća vidi u tipografiji, odnosno pisanju velikoga slova gdje to nije u skladu s pravopisnom normom španjolskoga jezika ili uporabi kose crte da bi se označila disjunkcija, npr. *y/o* prema engleskome *and/or*.

3.2.1.2. N. Opačić (2007: 224–228) uočava da se iz ‘dizajnerskih’ razloga u marketingu *č* piše kao *ch*, *š* kao *sh*, *ć* i *ć* kao *c*, a *ks* kao *x* u riječima gdje se *x* već odavno piše grafemom *ks*. A. Graedler (2002: 60) govori o uporabi slova *c*, *q*, *w*, *x* i *z* u norveškim riječima ili posuđenicama neengleskoga podrijetla da bi se stvorio učinak modernoga i popularnoga: televizijski program za mlade nazvan je *Kluzz* umjesto *Kluss*, ‘nered; nevolja’.

3.2.1.3. U nizozemskome se pod utjecajem engleskoga jezika složenice sve češće pišu kao dvorječni ili višerječni izrazi, a ne kao jedna riječ: *Rijks Inkoop Bureau* umjesto *Rijksinkoopbureau* (Berteloot, van der Sijs 2002: 38). Istu tendenciju uočavaju K. Moore i K. Varantola (2005: 143) u finskome jeziku.

3.2.1.4. K. Moore i K. Varantola (2005: 143) ističu da je danas uporaba interpunkcije u finskome pod znatnim utjecajem engleskoga jezika. Tendencija pisanja točke umjesto zareza u decimalnim brojevima i izostavljanja točke iza rednih brojeva u hrvatskome također bi se dijelom mogla pripisati utjecaju engleskoga jezika (usp. Hudeček, Mihaljević 2009: 123).

3.2.1.5. Nije rijetkost čuti da se inicijali nekoga imena ili slova u složenim skraćenicama čitaju prema engleskome modelu. Čak se i hrvatska skraćenica *PTSP* čita *pi-ti-es-pi*. N. Opačić (2007: 158) kao primjer navodi izgovor skraćenica *UNPROFOR*, *IFOR* i *UN* kao *anprofor*, *ajfor* i *juen*.

U norveškome je sve češća praksa da se riječi i imena koja nisu engleskoga podrijetla izgovaraju kao da jesu (Graedler 2002: 59). Takva se tendencija može potvrditi i u francuskome (Gómez Capuz 1997: 84). U radijskom i televizijskom emitiranju u Francuskoj može se čuti da se latinski izraz *sine die* čita kao /sain dai/, a ime mjesta u Austriji *Seefeld* kao /sifeld/, dok se u Španjolskoj *Uwe Seeler*, ime njemačkoga nogometaša, izgovara kao /uve siler/.

3.2.2. Sintaksa i tvorba

3.2.2.1. U hrvatskome i drugim jezicima sve se češće javlja konstrukcija *imenica + imenica* u kojoj prva imenica atributivno određuje drugu. Taj je oblik inovacija koju prevedenice unose na planu sintakse i tvorbe i naziva se polusloženicom ili „juktapozicijom dviju imenica bez spojnika“ (Muhvić-Dimanovski 1992: 121). Glavnim obilježjima polusloženica E. Barić i D. Malić (1986: 94) smatraju atributivnost prve imenice u odnosu prema drugoj, nemogućnost sklanjanja prve imenice, nesudjelovanje u tvorbi, čuvanje obaju naglasaka i sintaktičku cjelovitost. Polusloženica se široko rabi pri imenovanju različitih predmeta i pojava: *bungee skok*, *press-konferencija*, *surogat majka*, *web-stranica*. Ona se često javlja i u nazivima: *greenfield ulaganje*, *online poslovanje*, *business inteligencija* neki su primjeri ekonomskoga nazivlja. Taj je tvorbeno-sintaktički oblik posebice čest pri nazivanju organizacija, proizvoda, obrta i sl. jer se takvim oblikom ime, vrsta ili robna marka stavljaju na prvo, uočljivije mjesto: *Croatia osiguranje*, *T-Com*, *Flexi račun*, *Optima paket*, *Adria banka*, *ANTI AGE linija*, *Chevrolet auti*, *Motovun film festival*, *Nokia telefoni*, *Zuhra show*, *Milka čokolada* itd.

U nizozemskome se sve češće javljaju dva tipa složenica, oba podrijetlom iz njemačkoga jezika, čiju je uporabu znatno proširio utjecaj engleskoga jezika. Prvi tip čine polusloženice, primjerice *Afrika-reizen* ili *het Hite-rapport*. U drugi tip ulaze spojevi imenice i participa prošlog, npr. *handgemaakt* prema engleskome *handmade* koji je, ističu A. Berteloot i N. van der Sijs (2002: 40), kraći i precizniji od izraza *met de hand gemaakt*.

Polusloženica je pod utjecajem engleskoga jezika postala sve produktivniji tvorbeni obrazac u bugarskome (Alexieva 2002: 253): *biznes-shkola*, *tenis tur-nir* i u poljskome jeziku (Mańczak-Wohlfeld 2002: 226): *fliz shop*, *hurt-land*.

U francuskome je također oponašanje poretka sastavnica i elipse engleskih sintagmatskih izraza dovelo do stvaranja polusloženice kao konstrukcije koja se ne uklapa u dominantne morfosintaktičke strukture francuskoga jezika (Piccone 1996: 4). Jedan je od primjera prilagođena inačica izraza engleskoga podrijetla: *tour-opérateur* (engl. tour operator).

3.2.2.2. Engleskomu bi se utjecaju eventualno moglo pripisati i nesklanjanje stranih vlastitih imena: *najbolji film Brad Pitta, George Bushev mandat, bestseler Dan Browna* i složenih skraćenica: *stajao je ispred HNK ili predsjednik SAD*.

L. Hudeček i M. Mihaljević (2009: 130) navode da su pod utjecajem engleskoga jezika prijevodi poput *sa ili bez formalnih atributa* (engl. with or without formal attributes) u kojima uz prijedloge/glagole povezane veznikom *i/ili* stoji samo jedna imenica na koju se oba prijedloga/glagola odnose. U hrvatskome u tome slučaju, ističu autorice (ibid.), uz svaki od prijedloga/glagola treba ponoviti imenicu u onome obliku koji taj prijedlog/glagol zahtijeva ili drugu imenicu zamijeniti odgovarajućom zamjenicom: *s formalnim atributima ili bez njih*.

3.2.2.3. U hrvatskome su se jeziku otprije ustalile proskribirane prijedložne konstrukcije poput *hvala ti za nešto* umjesto *hvala ti na nečemu* i *oprosti za nešto* umjesto *oprosti zbog nečega* za koje se može pretpostaviti da su danas dodatno dobile na učestalosti pod utjecajem engleskih izraza *thank you for something* i *sorry for something*.

Ispred programskih se jezika pod utjecajem engleskoga stavlja prijedlog *u*, npr. *u Excelu*, a ne *na* koji se stavlja ispred prirodnih jezika (Mihaljević 1991, Muhvić-Dimanovski 1992: 149).

R. Smith (1997: 25) govori o neprirodnim prijedložnim konstrukcijama u španjolskome jeziku koje su zaživjele pod utjecajem engleskoga. Neki su od primjera *en línea con* (engl. in line with), *en orden a* (engl. in order to) i *en profundidad* (engl. in depth). U njemačkome su zabilježeni primjeri poput *in Deutsch* umjesto *auf Deutsch*, *in 1978* umjesto *im Jahre 1978* (Carstensen 1979, Muhvić-Dimanovski 1992: 147).

3.2.2.4. Pod utjecajem (kolokvijalnoga) engleskoga dolazi do premodifikacije riječi sintagmatskom svezom ili rečenicom. Radi se o primjerima poput *uputio mi je taj nije me briga pogled, ona zastupa svoj svi smo jednaki stav, poznati su po sve se nosi stilu*, koji su zabilježeni u svakodnevnoj komunikaciji među mladima i doslovnim prijevodima u titlovima.

V. Muhvić-Dimanovski (1992: 149) slične konstrukcije (usp. *nikad čuo podaci*) opisuje kao sintaktičke prevedenice koje su očito rađene po uzoru na strani model.

3.2.2.5. Utjecaj engleskoga jezika dovodi i do promjene prijelaznosti nekih glagola. D. Maček (1980: 286) ističe da se glagoli *diskutirati*, *šetati* i *diplomirati*, koji u hrvatskome jeziku ulaze u kategoriju neprijelaznih glagola, pod utjecajem engleskih istovrijednica počinju rabiti i kao prijelazni glagoli, npr. *šetati psa* ili *diplomirati deset ljudi* (iako glagol *diplomirati* može biti i prijelazan, npr. *diplomirati pravo*, op. a.).

Istu pojavu uočava i A. Graedler (2002: 60) u norveškome jeziku: neprijelazni glagol *gro* sve se češće javlja u prijelaznoj uporabi, npr. u izrazima *gro skjegg* (engl. grow a beard) ili *gro vekster i hagen* (engl. grow plants in the garden).

3.2.2.6. Engleski se utjecaj na hrvatski može vidjeti i u konstrukcijama poput *na dnevnoj bazi*³ (engl. on a daily basis) i *najbolja zabava ikad* (engl. the best party ever), odnosno konstrukciji *superlativ + ikad*⁴ (Hudeček, Mihaljević 2009: 128). Na hrvatskome bi jeziku bilo ispravnije reći *svakodnevno*, odnosno *najbolja zabava na kojoj sam ikad bio/bila*.

Za konstrukcije poput *pilula nakon* i *tulum poslije*⁵ također se može pretpostaviti da su oblikovane prema engleskim modelima *morning-after pill* (Muhvić-Dimanovski 1992: 149), odnosno *after party*.

L. Hudeček i M. Mihaljević (2009: 66/128–131) kao primjere sintaktičkih prevedenica, koje nastaju pogrješnim prijevodom s engleskoga jezika, navode i hiperprodukciju participa, ulazak novih rekcijjskih modela kao što je *komunicirati što* te čestu uporabu pasiva, posebice u slučajevima kad se u engleskome navodi vršitelj radnje uveden prijedlogom *by*.

U finskome se pod utjecajem engleskoga prilog sve češće stavlja ispred glagola umjesto nakon njega (Moore, Varantola 2005: 142).

U romanskim se jezicima, u kojima pridjev uobičajeno slijedi imenicu, pod utjecajem engleskoga pridjev javlja ispred imenice.⁶ Ista se pojava javlja i u poljskome jeziku (Mańczak-Wohlfeld 2002: 226): *formalna analiza* prema engleskom izrazu *formal analysis* umjesto *analiza formalna*. N. Šabec (2005: 478), s druge strane, navodi primjere doslovnoga prijenosa reda riječi iz engleskoga u slovenski u kojima se pridjev, prema engleskome modelu, a neuobičajeno za slovensku jezičnu normu, javlja iza imenice: *Naloga meji na misijo ne-*

³ Usp. „Atmosferu uništavamo na dnevnoj bazi“ (www.javno.com).

⁴ Usp. „Najbolja snimka NLO-a ikad“ (www.index.hr).

⁵ Usp. *after party/tulum poslije* (www.rirock.net).

⁶ Usp. N. J. Ross 1997: 47, M. D. Picone 1996: 14 i V. Pulcini 2002: 160.

mogoće (engl. mission impossible).

3.2.2.7. U prijevodima s engleskoga na hrvatski jezik L. Hudeček i M. Mihaljević (2009: 127) uočavaju uporabu posvojne zamjenice na mjestima gdje bi se umjesto posvojne trebala rabiti povratno-posvojna zamjenica ili bi zamjenica trebala izostati. U slovenskome N. Šabec (2005: 477) također uočava zalihosnu uporabu posvojne zamjenice. Autorica navodi primjer iz tiska: *Za dobro jutro vam ob vaši kavi nudimo...* (engl. with your coffee). W. Chłopicki (2005: 119) uočava istu pojavu u poljskome jeziku: *mydło nawilża Twoją skórę* (engl. soap moisturises your skin). Zalihosna je i uporaba osobne zamjenice ispred glagola iz čijega se oblika vidi da se radi o prvome licu jednine: *ja myślę* (engl. I think) ili *ja sądzę* (engl. I believe).

3.2.2.8. U drugim se jezicima na mjestu na kojemu u engleskome stoji neodređeni član u posljednje vrijeme može uočiti praksa stavljanja broja: hrv. *On je jedan učitelj* ili neodređenoga člana koji se prema pravilima jezika primaoca uobičajeno ne javlja na tome mjestu: španj. *Es un maestro de escuela* (engl. He is a teacher).

3.2.2.9. U prijevodima ekonomskih članaka s engleskoga jezika na talijanski M. T. Musacchio (2005) uočava sintaktički utjecaj engleskoga na talijanski u smislu ponavljanja, češće uporabe veznika te posvojnih i pokaznih zamjenica. Englesko-talijanski prijevodi, ističe autorica (*ibid.*, 94), polako i suptilno utječu na mijenjanje pravila i stila koji su karakteristični za određene žanrove.

Utjecaj engleskoga na talijanski doveo je i do češće uporabe prefikasa i sufiksa, složenica i skraćenica na području tvorbe, a kraćih rečeničnih uzoraka, posebice u oglašavanju, na području sintakse (Pulcini 2002: 152).

3.2.2.10. U španjolskome je sve izraženija uporaba konstrukcija koje su iznimno česte u engleskome jeziku, npr. tvorba priloga s nastavkom *-mente* prema engleskim prilozima na *-ly*: *básicamente* prema *basically* umjesto uobičajene konstrukcije *en el fondo* (Rodríguez González 2002: 130) ili modalnih izraza kao što je *obviamente* (engl. obviously), koji se javlja na kraju rečenice, umjesto *es obvio que*, koji prethodi rečenici (Gómez Capuz 1997: 92).

3.2.2.11. Kalkiranje dovodi do stvaranja konstrukcija koje se prije nisu mogle zabilježiti unutar određena semantičkoga polja. Tako se u francuskome u nazivima instrumenata počinje javljati obrazac *pridjev + imenica + nastavak -eur* koji ranije nije bio uobičajen tvorbeni tip pri nazivanju instrumenata, npr. *haut-parleur* prema engleskome *loudspeaker* (Humbley 2002: 118).

3.2.2.12. Iako se gramatička razina jezika smatra otpornom na strane utjecaje, a promjene unutar gramatike neznatnim i sporim, većina jezikoslovaca sve

više uočava utjecaj engleskoga na sintaksu drugih jezika i smatra ga najštetnijim za jezik. Unatoč tomu što neki jezikoslovci gotovo u potpunosti odbacuju mogućnost gramatičke interferencije jednoga jezika na drugi⁷, uporaba nekih konstrukcija u europskim jezicima očit je dokaz utjecaja engleskoga jezika. S. G. Thomason i T. Kaufman (1988: 14) ističu da pri jezičnome prijenosu ne postoje jezične prepreke, odnosno svako se jezično obilježje može prenijeti iz jednoga jezika u drugi. Tradicionalno se na posuđivanje većine europskih jezika iz engleskoga gledalo kao na posredno posuđivanje (Filipović 1986: 185)⁸ pri kojemu se riječi posuđuju prve, a gramatika, ako uopće, posljednja⁹. Ipak, danas, kada je svijet povezaniiji, sredstva javnoga priopćavanja i komunikacije razvijenija, a mobilnost ljudi veća no ikada prije, teško je na utjecaj engleskoga na druge europske jezike gledati kao na posredan utjecaj. Čini se da pri takvu intenzivnom i sveprisutnom utjecaju nijedna jezična razina nije potpuno imuna. Iako engleski jezik nije imao i vjerojatno nikada neće imati znatniji utjecaj na sintaksu drugih europskih jezika, inovacije o kojima se ovdje govori ne treba podcjenjivati sa stajališta inovativnosti na planu sintakse i tvorbe. Naime, iako je većina takvih konstrukcija rezultat lošega ili automatskoga prijevoda, neke konstrukcije vremenom ulaze u širu uporabu govornika jezika primaoca.

Fleksibilnost granice između posrednoga i neposrednoga posuđivanja pokazuje i to što se o utjecajima engleskoga jezika na sintaksu jezika primaoca govori u okruženjima u kojima je jezik primalac prvi jezik, dok se o takvim utjecajima prije govorilo isključivo u okruženjima gdje je engleski prvi jezik¹⁰.

Osim konstrukcija koje su rezultat doslovna prijevoda engleskih konstrukcija u drugim se jezicima javljaju i strukture koje su otprije poznate jeziku primaocu, a utjecaj ih je engleskoga jezika aktivirao i proširio. C. J. Pountain (1994: 110) ističe da španjolski jezik posuđuje one sintaktičke uzorke koji predstavlja-

⁷ Neki su jezikoslovci skloni na purizam gledati kao na nerazdvojno obilježje jezika, što podrazumijeva da, ako su u jezik ušli neki strani sintaktički elementi, onda mora da je u jeziku otprije postojala tendencija razvoja u tome smjeru (Jakobson 1938, Brunstad 1998: 7).

Drugi smatraju da etimološka ili sintaktička baza jezika može biti takva da ne dopušta unos stranih elemenata. E. Brunstad (1998: 8) navodi primjer islandskoga i farerskoga jezika čija se jezična politika temelji na tome da etimološka baza jezika i motivirana tvorba riječi onemogućavaju unos latinskoga leksičkog materijala.

Treći ističu da su gramatičke posuđenice moguće jedino među jezicima koji imaju vrlo sličan gramatički sustav (Meillet 1921, Brunstad 1998: 7).

⁸ R. Filipović ističe da se analiza jezičnih dodira u posrednome posuđivanju uspješno provodi na četirima razinama: fonološkoj, morfološkoj, semantičkoj i leksičkoj, dok se tek analiza jezičnih dodira u neposrednome posuđivanju može proširiti na petu i šestu razinu: sintaktičku i stilističku.

⁹ Usp. S. G. Thomason (2001: 64).

¹⁰ Usp. I. Bauer (1986).

ju daljnju ‘eksploataciju’ struktura koje otprije postoje u španjolskome jeziku. Sintaktički anglizmi, prema tome, ne dovode do značajne inovacije u španjolskome jeziku, već potiču puniju i učinkovitiju uporabu postojećih mogućnosti (*ibid.*, 121). K. Sajavaara (1991: 388) ističe da je uporaba zamjenice drugoga lica jednine kao generičke bila karakteristična za kolokvijalni finski, a utjecaj engleskoga jezika samo je proširio njezinu uporabu. J. Gómez Capuz (1997: 89) smatra da se sintaktičko posuđivanje u određenu jezikovnu strukturu može ostvariti na dva načina: kao sintaktička inovacija, odnosno konstrukcija koja je potpuno nepoznata jeziku primaocu, ili kao češća uporaba određene sintaktičke konstrukcije koja otprije postoji u jeziku primaocu. Konstrukcija *estar siendo + particip prošli* prema engleskoj strukturi *am/are/is being + particip prošli* primjer je sintaktičke inovacije u španjolskome jeziku, dok je česta uporaba pasivne konstrukcije, posebice u prijevodima američkih serija i filmova, primjer utjecaja engleskoga jezika na češću uporabu sintaktičke konstrukcije koja otprije postoji u španjolskome jeziku.

Takav je primjer u hrvatskome jeziku uporaba polusloženice, tvorbeno-sintaktičkoga obrasca tursko-njemačkoga podrijetla čiju je uporabu engleski u novije vrijeme aktivirao i proširio. Polusloženica se zbog nesklonjivosti prvoga dijela, nesudjelovanja u tvorbi te zadržavanja stranoga elementa (često grafijski ili fonetski neprilagođenoga) ne uklapa lako u hrvatski jezični sustav. N. Opačić (2006: 55) ističe da je sklop poput *Zagreb film festival* potpuno stran hrvatskomu jeziku, a S. Babić (2004: 217) dodaje da su takvi nazivi sramota hrvatske kulture i odraz niske jezične kulture javnih osoba.

Polusloženica je, međutim, plodan tvorbeno-sintaktički obrazac te zadovoljava potrebu za ekonomičnim i preciznim prijenosom stranoga modela. Kao takva prihvaćena je i proširena među govornicima hrvatskoga i drugih jezika. A. Starčević (2006: 654) zaključuje da su polusloženice zbog svoje praktičnosti, semantičke polivalentnosti i jezične ekonomije naišle na plodno tlo u hrvatskim medijima i široj hrvatskoj uporabi i da se u budućnosti može očekivati još samo veći broj takvih, anglofonih jezičnih elemenata.

Ako se u obzir uzme da se jezici sporo, ali ipak neprekidno mijenjaju, polusloženica bi se zbog opisane proširenosti i prihvaćenosti mogla smatrati svojevrsnom inovacijom norme.

M. T. Musacchio (2005: 94) ističe da je pri prevođenju utjecaj jezika s kojega se prevodi neizbježan, posebice kada se radi o jeziku koji se smatra prestižnim u zajednici na čiji se jezik prevodi, i da se takav utjecaj ne može nužno okarakterizirati negativnim sve dok prevedeni tekst precizno prenosi informaciju i omogućuje čitatelju da bez nepotrebna gubitka vremena i truda razumije poruku.

3.2.3. Semantika

3.2.3.1. Doslovni prijevodi bez razumijevanja koji se najčešće javljaju u titlovima filmova i novinskim člancima koji nastaju prijevodom stranih tekstova dovode do stvaranja neobičnih kolokacija, kao što su *klasificirani dokumenti* (engl. classified documents) umjesto *povjerljivi/tajni dokumenti* ili *zdrava dijeta* (engl. healthy diet) umjesto *zdrava prehrana*. Najčešći je razlog tomu nepoznavanje značenja riječi i ignoriranje formalnih i(li) sadržajnih lažnih prijatelja.

K. Moore i K. Varantola (2005: 143) također upozoravaju na neobične sklopove riječi koji se u finskome javljaju pod utjecajem engleskih kolokacija.

3.2.3.2. Riječima koje su formalno slične engleskim riječima često se pridružuje značenje engleskoga parnjaka¹¹, što može dovesti do razvijanja novih značenja domaćih ili udomaćenih riječi i, prema nekim autorima (npr. Humbley 2002: 110), do nepotrebne višeznačnosti. Jedan je od primjera u hrvatskome jeziku novo značenje riječi *definitivno* (Opačić 2006: 43). Izraz *definitivno* u hrvatskome znači ‘konačno, određeno, jasno’, a pod utjecajem se engleskoga izraza *definitely* počinje rabiti i u značenju ‘sigurno, nedvojbeno’ (npr. Ona je *definitivno* najljepša djevojčica u razredu.). Tako se i izraz *proklet* sve češće javlja u značenju ‘jako, vraški, izuzetno’ (npr. *prokleta* dobar/brz/glup) pod utjecajem engleskoga izraza *damn* (*ibid.*, 146–147).

G. Melchers i P. Shaw (2003: 190) navode primjer francuskoga izraza *régulier* koji pod utjecajem američkoga engleskog izraza *regular* dobiva značenje ‘normalan, uobičajen’ (franc. normal), posebice u restoranima brze hrane.¹²

3.2.3.3. Na semantičkoj se razini ne mogu ne spomenuti višerječni izrazi prenesena značenja, koji nastaju doslovnim prevođenjem izraza engleskoga podrijetla: hrv. *na rubu sjedala*¹³ (engl. *on the edge of one's seat* ‘uzbuđen, napet’) ili (*raditi*) *za kikiriki*¹⁴ (engl. *for peanuts* ‘za malenu količinu novaca’), norv. *de tijd doden* (engl. *to kill time* ‘provoditi vrijeme radeći nešto nevažno, najčešće dok se čeka na nešto drugo’) ili *kaste inn håndkleet* (engl. *throw in the towel* ‘priznati da si pobijeden i prestati se truditi’), španj. *mantener un perfil bajo* (engl. *to keep a low profile* ‘ne privlačiti pozornost’).¹⁵

¹¹ ...pa tako te riječi prestanu biti lažni prijatelji.

¹² Zanimljivo je da je na isti način američki utjecao na britanski engleski. U britanskoj se varijanti engleskoga jezika riječi *regular* i *unique* pod utjecajem američkoga engleskog rabe u značenju ‘normalan, srednje veličine’, odnosno ‘odličan, fenomenalan’.

¹³ Izraz je čest u kritikama filmova, koncerata i sl. (usp. www.filmski.net).

¹⁴ Usp. „Radnici ne žele raditi za kikiriki“ (www.rtl.hr).

¹⁵ Primjeri iz norveškoga i španjolskoga jezika preuzeti su od A. Graedler (2002) i F. Rodríguez González (2002).

3.2.4. Pragmatika

3.2.4.1. Pod utjecajem engleskoga u hrvatski jezik ulaze razni diskursni obrasci. Evo nekoliko primjera: *Kako Vam mogu pomoći?* (engl. How can I help you?), *Ostanite s nama!* (engl. Stay with us!), *Ugodan dan/vikend!* (engl. Have a nice day/weekend!), *Pričaj mi o tome!* (engl. Tell me about it!), *Mogu li Vas vidjeti na trenutak?* (engl. Can I see you for a moment?), *posljednje, ali ne najmanje važno* (engl. last but not least), *Veselimo se Vašem dolasku!* (engl. We are looking forward to your arrival!), *to je izvan pitanja* (engl. *this is out of the question*).

U Turskoj se takvi izrazi, koji najčešće nastaju pri prijevodu filmova s engleskoga govornog područja, a koji su rezultat brzine, površnosti i neznanja, pogrdno nazivaju *dublaj Türkçesi* (sinkronizirani turski). S. Doğançay-Aktuna i Z. Kiziltepe (2005: 262) daju nekoliko primjera: *Seninle dürüst olabilirmiyim?* (engl. Can I be honest with you?), *Bana 5 dakika ver!* (engl. Give me 5 minutes!), *Aptal olma!* (engl. Don't be stupid!).

N. J. Ross (1997) opisuje suptilan utjecaj engleskoga na talijanski jezik koji proizlazi iz sinkronizacije televizijskih sadržaja na engleskome jeziku. U želji da se pokret usana pri izgovoru engleskih riječi što vjernije reproducira prevoditelji posežu za talijanskim izrazima koji nisu uobičajeni u određenoj situaciji. Tako se javlja izraz *Grande!* (engl. Great!) umjesto *Magnifico!* ili *Splendido!*; *Sicuro!* (engl. Sure!) umjesto *Senz'altro!* ili *Naturalmente!*; *Chiamami domani!* (engl. Call me tomorrow!) umjesto *Telefonami domani!* itd. Autor napominje da takve inovacije, nakon što ih se godinama sluša na televiziji, počinju spontano ulaziti u širu uporabu. V. Pulcini (2002: 152) ističe da su prevedeni filmovi s engleskoga govornog područja doveli do češće uporabe diskursnih označitelja kao što su *bene* (engl. well) ili *prego* (engl. please) u talijanskome jeziku.

J. Gómez Capuz (1997: 91) sličnu tendenciju uočava u španjolskome gdje se sve češće rabi izraz *bien/bueno* (engl. well) na početku odgovora i izraz *por favor* (engl. please). Autor opisuje utjecaj engleskoga pri odgovoru na telefonski poziv pri čemu je na španjolskome uobičajeno reći *dígame*, dok se u prijevodu američkih filmova kao uobičajena praksa javlja formula $\zeta si?$ ¹⁶, prevedenica američkoga izraza $\zeta yes?$ koji se izgovara nesigurnim dugim tonom. Takve formule A. Zuluaga naziva *klišejima* koji se javljaju u razgovornome jeziku (Gómez Capuz 1997: 91). U španjolskome se sve češće javlja klišej *Olvidalo!* (engl. Forget it!) na kraju komunikacijskoga odsječka, a sa značenjem odbijanja ponude ili prijedloga (*ibid.*, 92).

¹⁶ Znakom ζ ? obilježava se ton kojim se izražava nesigurnost.

K. Sajavaara (1991) ističe da su titlovi bogat izvor skrivena utjecaja engleskoga jezika na finski. Utjecaji engleskoga jezika najvidljiviji su u formama obraćanja, pozdrava i zahvala, po kojima se engleski i finski jezik razlikuju. Primjerice, u finskome su se počele javljati strukture poput *Päivää, herra Smith* (engl. Hi, Mr Smith) koje zvuče čudno jer se u finskome ispred imena najčešće stavlja zanimanje ili profesija osobe ili se pak takve formule ni ne rabe.

U španjolskome se pri obraćanju publici sve češće pod utjecajem engleskoga izraza *ladies and gentlemen* javlja *damas y caballeros* umjesto uobičajenoga izraza *senoras y señores* (Gómez Capuz 1997: 92).

3.2.4.2. N. Šabec (2005: 478) u jezične promjene na pragmatičkoj razini u slovenskome jeziku, koje se barem djelomično mogu pripisati utjecaju engleskoga jezika, svrstava ignoriranje razlike u uporabi između zamjenice u drugome licu jednine i drugome licu množine (*ti* i *vi*). Mlađi govornici rabe zamjenicu *ti* u većini situacija obilježavajući time promjene u jezičnome ponašanju, odnosno pomak prema sve neformalnijemu načinu obraćanja sugovorniku. Tu pojavu prati i sve češća uporaba neformalnih načina pozdravljanja, kao što su *zdravo/živijo/adijo*, umjesto formalnih načina, kao što su *dober dan* i *na svidanje*. Sve je češća uporaba tzv. povezanoga *ti/vi* obraćanja, što se vidi iz primjera *Ste že dobila* (umjesto *dobili*) *pošiljko?* Ove promjene prati i uporaba vlastitoga imena, umjesto prezimena, uz izraze *gospod* i *gospa*.

U Poljskoj jezikoslovci uočavaju da je u javnoj komunikaciji pod utjecajem engleskoga sve prisutniji neformalni stil obraćanja i kolokvijalni izrazi (Chłopicki 2005: 118).

3.2.4.3. U većini je europskih jezika, pod utjecajem američkoga neformalnijeg i osobnijeg načina pisanja, zamjetan trend sve češće uporabe govornih oblika u pisanome jeziku, čemu pridonosi i njihova mješavina u elektroničkoj komunikaciji. Može se uočiti i opći trend deformalizacije javne komunikacije, posebice u televizijskim programima, koji odlikuje govorni jezik blizak gledateljima. Takve postupke prate moderne tendencije društvenoga uspona i slabljenja izražajne društvene stratifikacije te jak naglasak na kulturi mladih.

4. Zaključak

4.1. Danas su velika izloženost engleskom jeziku i široko poznavanje engleskoga jezika doveli do znatnijega utjecaja engleskoga na leksičku razinu drugih jezika, ali i na druge jezične razine, pa se nerijetko u literaturi govori o jezičnim hibridima kao što su *hrenalleski*, *Deutschlish/Gerlish*, *Dutchlish*, *franglais/Frenalish*, *Italglish/itangliano*, *Russlish*, *Spanglish/englañol* i *Swenglish*

koje nerijetko ismijavaju i poriču učitelji, jezikoslovci i mediji, a neki idu tako daleko da strahuju za opstanak svojih jezika.

Spomenuti su hibridi svojevrzni „nemarni funkcionalni stilovi“ (Prčić 2005: 22) koji nastaju kao posljedica shvaćanja jezika kao pukoga komunikacijskog sredstva čija se jedina uloga sastoji u kakvu-takvu prenošenju poruke, dok se odabiru i načinu uporabe jezičnih sredstava poklanja malo ili nimalo pozornosti. U osnovi je tih hibrida nedovoljno razvijen osjećaj za međujezične razlike, nepoznavanje norme vlastitoga jezika ili nezainteresiranost za nju kao i povodjenje za normom engleskoga jezika kao prestižnoga, proširenoga i modernoga. Prikriveni utjecaj engleskoga danas dolazi do izražaja na svim jezičnim razinama i prisutan je i u svakodnevnoj i u javnoj komunikaciji. Primjeri pokazuju da su domaće forme domaće samo na površini, dok dubina oslikava engleske strukture, značenja i za englesko govorno područje uobičajene diskursne formule.

4.2. Iako neki jezikoslovci (Thomason, Kaufman 1988: 9; Onysko 2007: 60) upozoravaju da se ne može uvijek sa sigurnošću reći je li određena konstrukcija doista rezultat stranoga utjecaja, je li nastala neovisno o stranom uzoru ili pak aktiviranjem latentne mogućnosti koja je otprije postojala u dijalektu ili kolo-kvijalnome govoru, sveprisutni utjecaj engleskoga jezika i recentnost navedenih izraza u europskim jezicima upućuju na to da je u većini primjera došlo do izravna utjecaja engleskoga na druge jezike. Iako sintaktički utjecaj često nije ni vidljiv ni potpuno jasan (Brunstad 1998: 11), gotovo svi autori radova o utjecaju engleskoga na njihove prve jezike (Görlach 2002) kritički upozoravaju da je taj utjecaj davno prestao biti samo leksičkoga karaktera. Neki od njih ističu da utjecaj engleskoga jezika potkopava gramatički sustav njihova jezika i pretvara ga u neki novi entitet, na razini *pidžina* ili *kreola*, koji se više ne može izjednačiti s onim što se tradicionalno smatralo tim jezikom.¹⁷

4.3. Odgovor na zanemarivanje vlastite jezične norme može biti sustavno i ustrajno njegovanje jezika i jezične kulture u školama i medijima, održavanje nastave hrvatskoga jezika na svim razinama obrazovanja, upozoravanje na važnost poznavanja i primjene jezične norme vlastitoga jezika te upućivanje na razlike između engleskih i hrvatskih pravopisnih, sintaktičkih, tvorbenih, semantičkih, stilističkih i pragmatičkih postupaka.

Latentni utjecaj engleskoga jezika na druge jezike dovodi do promjena jezične, ali i društvene i kulturne prirode te zaslužuje (još) više pozornosti u budućim studijama.

¹⁷ Usp. S. Barbour (2005: 153).

Literatura:

- ALEXIEVA, NEVENA. 2002. Bulgarian. *English in Europe*. M. Görlach (ur.). Oxford: Oxford University Press. 241–260.
- ANDERMAN, GUNILLA; MARGARET ROGERS (ur.). 2005. *In and Out of English: For Better, for Worse?* Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters.
- BABIĆ, STJEPAN. 2004. *Hrvanija hrvatskoga: hrvatski u koštacu sa srpskim i u klinču s engleskim*. Zagreb: Školske novine.
- BARBOUR, STEPHEN. 2005. Contemporary English Influence on German – A Perspective from Linguistics. *In and Out of English: For Better, for Worse?* G. Anderman, M. Rogers (ur.). Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters. 153–160.
- BARIĆ, EUGENIJA, DRAGICA MALIĆ. 1986. O problemu polusloženica. *Jezik* 3–4, Zagreb, 90–104.
- BAUER, IVAN. 1986. Neke sintaktičke osobitosti u američkom novinskom tisku na hrvatskom jeziku. Interferencija na planu rekcije. *Filologija*. Knj. 14, Zagreb, 41–52.
- BERTELOOT, AMAND, NICOLINE VAN DER SIJS. 2002. Dutch. *English in Europe*. M. Görlach (ur.). Oxford: Oxford University Press. 37–56.
- BRUNSTAD, ENDRE. 1998. Purism toward English: a comparative analysis of language planning in the nordic language communities. *Language contact variation and change. Studies in Languages* 32. J. Niemi, T. Odlin, J. Heikkinen (ur.). Joensuu: University of Joensuu. 1–14.
- CHŁOPICKI, WŁADYSŁAW. 2005. Polish Under Siege? *In and Out of English: For Better, for Worse?* G. Anderman, M. Rogers (ur.). Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters. 108–122.
- DOĞANÇAY-AKTUNA, SERAN, ZEYNEP KIZILTEPE. 2005. English in Turkey. *World Englishes*. Vol. 24. 2. 253–265.
- FILIPOVIĆ, RUDOLF. 1986. *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: JAZU – Školska knjiga.
- GÓMEZ CAPUZ, JUAN. 1997. Towards a Typological Classification of Linguistic Borrowing (Illustrated with Anglicisms in Romance Languages). *Revista Alicantina de Estudios Ingleses* 10. 81–94.
- GÖRLACH, MANFRED (ur.). 2002. *English in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- GRAEDLER, ANNE-LINE. 2002. Norwegian. *English in Europe*. M. Görlach (ur.). Oxford: Oxford University Press. 57–81.
- HUDEČEK, LANA, MILICA MIHALJEVIĆ. 2009. *Jezik medija. Publicistički funkcionalni stil*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

- HUMBLEY, JOHN. 2002. French. *English in Europe*. M. Görlach (ur.). Oxford: Oxford University Press. 108–127.
- MAČEK, DORA. 1991. Between language contact and language development. *Languages in Contact and Contrast: Essays in Contact Linguistics*. V. Ivir, D. Kalogjera (ur.). Berlin – New York: Mouton de Gruyter. 281–288.
- MAŃCZAK-WOHLFELD, ELŻBIETA. 2002. Polish. *English in Europe*. M. Görlach (ur.). Oxford: Oxford University Press. 213–228.
- MELCHERS, GUNNEL, PHILIP SHAW. 2003. *World Englishes: An Introduction*. London: Arnold.
- MIHALJEVIĆ, MILICA. 1998. *Terminološki priručnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- MOORE, KATE, KRISTA VARANTOLA. 2005. Anglo-Finnish Contacts: Collisions and Collusions. *In and Out of English: For Better, for Worse?* G. Anderman, M. Rogers (ur.). Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters. 133–152.
- MUHVIĆ-DIMANOVSKI, VESNA. 1992. Prevedenice – jedan oblik neologizama. *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. Knj. 446. Zagreb. 94–205.
- MUSACCHIO, MARIA TERESA. 2005. The Influence of English on Italian: The Case of Translations of Economics Articles. *In and Out of English: For Better, for Worse?* G. Anderman, M. Rogers (ur.). Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters. 71–96.
- ONYSKO, ALEXANDER. 2007. *Anglicisms in German: borrowing, lexical productivity, and written codeswitching*. Berlin: Walter de Gruyter.
- OPAČIĆ, NIVES. 2006. *Hrvatski u zagradama. Globalizacijske jezične stranputice*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- OPAČIĆ, NIVES. 2007. *Hrvatski jezični putokazi. Od razdraganosti preko straha do ravnodušnosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- PICONE, MICHAEL DAVID. 1996. *Anglicisms, neologisms and dynamic French*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- POUNTAIN, CHRISTOPHER. 1994. Syntactic anglicisms in Spanish: exploitation or innovation? *The Changing Voices of Europe*. M. M. Parry, W. V. Davies i R. A. M. Davies (ur.). Cardiff: University of Wales Press – MHRA. 109–124.
- PRČIĆ, TVRTKO. 2005. *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj.
- PULCINI, VIRGINIA. 2002. Italian. *English in Europe*. M. Görlach (ur.). Oxford: Oxford University Press. 151–167.
- RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, FÉLIX. 2002. Spanish. *English in Europe*. M. Görlach (ur.). Oxford: Oxford University Press. 128–150.
- ROSS, NIGEL J. 1997. Signs of International English. *English Today* 50, Vol. 13. 2. 29–33.

- SAJAVAARA, KARI. 1991. English in Finnish: television subtitles. *Languages in Contact and Contrast: Essays in Contact Linguistics*. V. Ivir, D. Kalogjera (ur.). Berlin – New York: Mouton de Gruyter. 381–390.
- SMITH, ROSS. 1997. English in European Spanish. *English Today* 52. Vol. 13. 4. 22–26.
- STARČEVIĆ, ANĐEL. 2006. Imenice kao atributi – nove strukture u hrvatskom jeziku. *Jezik i mediji – jedan jezik: više svjetova*. J. Granić (ur.). Zagreb – Split : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 645–656.
- ŠABEC, NADA. 2005. Slovene-English language contact: lexical, syntactic, pragmatic and intercultural aspects. *Jezik u društvenoj interakciji*. D. Stolac, N. Ivanetić, B. Pritchard (ur.). Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 471–481.
- THOMAS, GEORGE. 1991. *Linguistic purism*. London – New York: Longman.
- THOMASON, SARAH GREY. 2001. *Language Contact*. Washington, D. C.: Georgetown University Press.
- THOMASON, SARAH GREY, TERRENCE KAUFMAN. 1988. *Language Contact, Creolization and Genetic Linguistics*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- TURK, MARIJA. 1998. Prevedeno nazivlje u Šulekovu rječniku. *Zbornik o Bogoslavu Šuleku*. Zagreb: HAZU. 177–190.
- TURK, MARIJA. 2001. Tvorbene značajke kalkiranih imenica. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Knj. 27. 267–280.
- WEINREICH, URIEL. 1953/63. *Languages in Contact*. The Hague: Mount Co.

Mrežni izvori:

- www.javno.com/hr-zivot/atmosferu-unistavamo-na-dnevnoj-bazi_241973
www.index.hr/video/film.aspx?id=4571
www.rtl.hr/clanak/radnici-ne-zele-raditi-za-kikiriki/7218/
www.filmski.net/filmovi/recenzije/3386
www.rirock.net/2008/05/16/

Latent borrowing in Croatian and other European languages – results and resistance

Abstract

Although calques are formed from elements of the recipient language, they are also subject to purist reactions. The paper aims to analyze the latent influence of the English language at all language levels as a problem present in Croatian and in other European languages. Examples in the paper show that latent linguistic influence is a widespread problem which originates from verbatim and careless translation, insufficient knowledge of the recipient language norm, and copying of the English language norm, which is seen as fashionable.

Ključne riječi: prevedenica, latentni jezični utjecaj, engleski jezik, hrvatski jezik, purizam

Key words: calque, latent linguistic influence, English, Croatian, purism

